

Notitie

Vleermuisonderzoek Walter Gilijnschool, Zutphen

Auteur: Ing. M. (Martijn) Bunschoek
Veldonderzoek: Ir. D.J. (David) Sietses
Eindredactie: Drs. I. (Iwan) Veeman
Project: 12-243A
Datum: 11 oktober 2012
Status: Definitief

ecogroen advies bv

Postbus 625, 8000 AP Zwolle

t: 038 423 64 64

info@ecogroen.nl

www.ecogroen.nl

1. Aanleiding en doelstelling

HEVO B.V. (contactpersoon: mevr. Y. Ketelaars) heeft EcoGroen Advies BV verzocht een vleermuisonderzoek uit te voeren ten behoeve van de beoogde sloop van de Walter Gilijnschool aan de Rietbergstraat te Zutphen.

Doel van het onderzoek is vaststellen of en zo ja, waar zich vaste verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden in het plangebied. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek is beoordeeld of de plannen negatieve effecten hebben op strikt beschermde vleermuizen en hoe hiermee dient te worden omgegaan.

2. Situatie

De Walter Gilijnschool ligt aan de Rietbergstraat 2 in de bebouwde kom van Zutphen (figuur 1). De plannen voorzien in de sloop van de school, de gymzaal blijft overigens behouden. Vervolgens zal nieuwbouw plaats gaan vinden van 'Walter Gilijns' Jenaplanschool en kinderopvang.

Figuur 1: Ligging van de Walter Gilijnschool (binnen gele belijning) in de bebouwde kom van Zutphen. Het rood omlijnde deel betreft de gymzaal, deze blijft behouden.

3. Beschermingsstatus vleermuizen

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn strikt beschermd in de Europese Habitatrichtlijn Bijlage IV en de Flora- en faunawet. In de praktijk houdt deze beschermingsstatus in dat individuen en verblijfplaatsen van vleermuizen en andere belangrijke onderdelen van het leefgebied niet verstoord of vernietigd mogen worden. In de Flora- en faunawet zijn naast de individuen de zogenaamde vaste verblijfplaatsen – zoals kraamkolonies, paarverblijven en winterverblijven – het zwaarst beschermd. Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders et cetera. Bepaalde verblijfplaatsen van vleermuizen zijn – ook als deze tijdelijk niet bewoond zijn – het gehele jaar beschermd.

Voor hun oriëntatie tijdens het vliegen van en naar hun verblijfplaats en foerageergebieden gebruiken vleermuizen veelal jaren lang dezelfde structuren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren onmisbaar en zodoende beschermd.

Locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs bomenrijen of boven water zijn van belang als foerageergebied voor vleermuizen. Foerageergebied van vleermuizen heeft binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

In bijlage I is een wettelijk kader opgenomen waarin de Flora- en faunawet nader wordt toegelicht.

4. Onderzoeksmethode

Het vleermuizenonderzoek heeft zich met name gericht op het vaststellen van verblijfplaatsen in het te slopen deel van de school. Volgens het protocol voor vleermuizenonderzoek (zie ook kader 1) dienen in deze situatie minimaal vier nachtelijke bezoeken verspreid over het jaar te worden uitgevoerd. Twee nachtelijke bezoeken in de periode juni tot half juli gericht op kraamkolonies en zomerverblijfplaatsen (uitgevoerd op 21 juni en 4 juli 2012) en twee nachtelijke bezoeken in augustus en september, gericht op baltslocaties en paarverblijfplaatsen (uitgevoerd op 31 augustus en 18 september 2012).

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd onder gunstige omstandigheden ($>10^{\circ}\text{C}$, droog en weinig wind). Met behulp van een batdetector is de bebouwing nauwlettend in de gaten gehouden. Daarnaast zijn eventueel aanwezige vlieg- en jachtroutes en foerageergebieden van vleermuizen in kaart gebracht.

Kader 1 Protocol voor Vleermuisonderzoek

Vleermuizen zijn een belangrijke soortgroep binnen de natuurbescherming. De soorten zijn echter moeilijk te inventariseren, vertonen specifiek gedrag en advies omtrent deze soortgroep is regelmatig complex. Tegen die achtergrond heeft het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus een protocol opgesteld voor de inventarisatie van vleermuizen. Het doel van het protocol is bij te dragen aan de kwaliteit en uniformiteit in onderzoek. Het protocol wordt ondersteund door de Dienst Landelijk Gebied (Ministerie van EL&I) en de Zoogdiervereniging.

Een belangrijk aspect bij het hier beschreven onderzoek is het gegeven dat vleermuizen meerdere malen per jaar van verblijfplaats (kunnen) wisselen. Het uitgevoerde aanvullende vleermuizenonderzoek geeft een goede indruk van het terreingebruik van vleermuizen in de zomerperiode van 2012. De resultaten geven ook een goed verwachtingspatroon voor hierop volgende jaren, maar over het exacte terreingebruik in toekomstige jaren kunnen geen uitspraken worden gedaan.

5. Resultaten

Verblijfplaatsen

Tijdens de veldbezoeken in 2012 zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen ter hoogte van het te slopen deel van de school. Wel is tijdens de bezoeken op 4 juli en 31 augustus een Gewone dwergvleermuis ingevlogen via de betimmering van de gymzaal. Aangezien dit gebouw behouden blijft is deze zomerverblijfplaats niet in het geding. In de nieuwe flat aan de Henri Dunantweg (tegenover de Walter Gilijnschool) is een paarverblijfplaats van Gewone dwergvleermuis vastgesteld. Ook deze verblijfplaats is door de plannen niet in het geding.

Vliegroutes en foerageergebied vleermuizen

Verspreid binnen het plangebied zijn tijdens alle veldbezoeken langs vliegende en foeragerende exemplaren van Gewone dwergvleermuis aangetroffen. Er is echter geen sprake van een belangrijke en onmisbare vliegroute of onmisbaar foerageergebied. Gezien de binnenstedelijke ligging met verspreid liggende groenelementen en bebouwing in de directe omgeving van het plangebied, wordt niet verwacht dat het plangebied onmisbaar is als vliegroute of foerageergebied. In de omgeving blijven (ook in de toekomstige situatie) voldoende alternatieve vliegroutes en foerageergebieden voorhanden.

6. Conclusies en vervolgstappen

In het te slopen deel van de school zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. In de directe omgeving van de school zijn wel een paar- en (tijdelijke) zomerverblijfplaats aangetroffen van Gewone dwergvleermuis, deze worden door de plannen echter niet geschaad. Een vervolgtraject in het kader van de Flora- en faunawet is dan ook niet noodzakelijk.

Gezien het mobiele karakter van vleermuizen is vleermuizenonderzoek juridisch gezien slechts voor een bepaalde periode rechtsgeldig. Uit overleg met de afdeling Flora- en faunawet van het Ministerie van EL&I is gebleken dat er geen richtlijnen zijn ten aanzien van de houdbaarheid van vleermuizenonderzoek, doorgaans wordt een periode van één tot twee jaar aangehouden. Hoewel in het schoolgebouw in 2011 geen verblijfplaatsen van vleermuizen zijn aangetroffen, wordt wel aanbevolen bij sloopwerkzaamheden rekening te houden met deze soortgroep. Vleermuizen wisselen regelmatig van verblijfplaats, waardoor de mogelijkheid bestaat dat de situatie de komende jaren anders is en er dan wel verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn. Daarnaast wordt -gezien het mobiele karakter van vleermuizen- doorgaans een periode van één tot twee jaar aangehouden voor de 'houdbaarheid' van vleermuizenonderzoek. De gegevens van het reeds uitgevoerde vleermuizenonderzoek zijn zodoende 'houdbaar' tot september 2014.

Gezien de mogelijke (her)vestiging van vleermuizen in de toekomst wordt voor de Walter Gilijnschool de volgende strategie aangeraden:

- Wanneer de school pas na de winter van 2012/2013 gesloopt wordt kan de bebouwing ongeschikt gemaakt worden voor vleermuizen, zodat deze zich niet meer in de bebouwing kunnen vestigen;
- Wanneer de bebouwing niet vooraf ongeschikt gemaakt wordt, wordt bij de sloop voor september 2014 aangeraden niet te slopen in de meest kwetsbare perioden van vleermuizen. Deze perioden zijn globaal aan te geven als de voortplantingsperiode (1 mei-15 juli) en de overwinteringsperiode (15 november-15 maart);
- Bij sloop na september 2014 is een actualiserend vleermuizenonderzoek noodzakelijk in het seizoen voorafgaand aan de sloop.

BIJLAGE I: DE FLORA- EN FAUNAWET

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóóraf laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

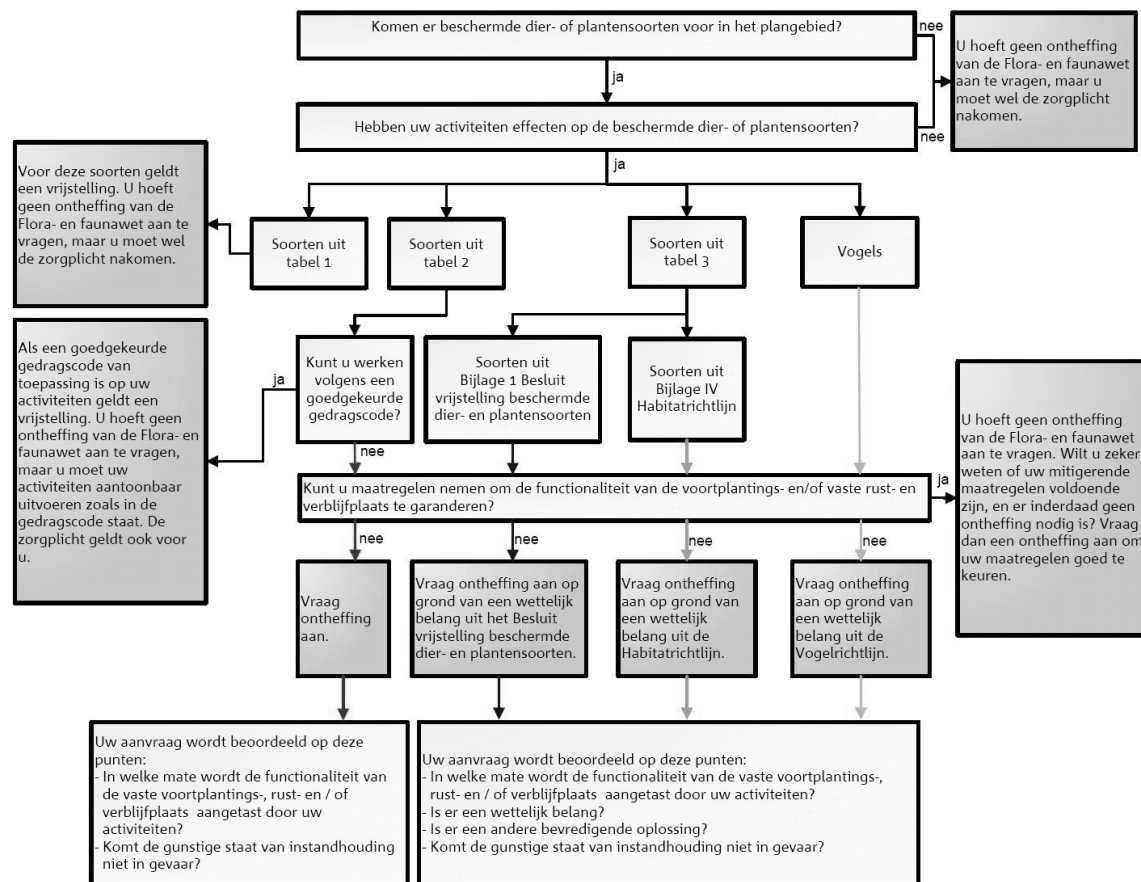
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels¹.

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

In voorgaand wettelijk kader zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur en op www.drluket.nl.

¹ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;